

FIGYELŐ.

Ferenczi Zoltán

(1857—1927.)

Egy hasznos, munkában eltöltött, sikerekben nem szűkölködő pálya alkonyán ért földi útja végére Petőfi életírója és kultuszának leghűségesebb ápolója: Ferenczi Zoltán. Azok közé a boldog halandók közé tartozott, akik fiatalon ráeszmélnek hivatásuk lényegére, s ehhez igazodva, képességeik kifejtésében gondos tervszerűséggel járnak el. Igaz, ha magától nem jött volna rá, irodalmi hajlamai révén korán megtanúlhatta, hogy annak az életösszhangnak, melyre mindnyájan törekszünk, legfőbb biztosítéka az erők szerint vállalt feladatok tisztas megoldása. Ezt Ferenczi sohasem felejtette el.

A munka volt éltető eleme. Célkitűzésében számot vetett önmagával s amihez hozzáfogott, igyekezett kemény szívóssággal és becsülettel elintézni. Nem volt föllengős, önhitt, vagy túlságosan töprengő lélek. Tervei megvalósításában a tudósoknál sem közönséges, az íróknál meg éppen ritka gyakorlati érzék vezette. Nem mindig várta meg az ihlet percét, ez talán észre is vehető írásain, de munkaösztöne tudatos irányításával elérte azt, hogy pályája végén gazdag aratásra tekinthetett vissza. Bizalmasai szerint e termékenység magyarázata, az a némelyektől lekicsinyelt, tőle azonban igazolt, józan munkarend, melyet ő következetesen alkalmazott. Állítólag egy-két nyomtatott lapnyi szöveget minden nap megírt.

Eleinte középiskolai tanár volt s már ekkor szívesen foglalkozott irodalmi kísérletekkel. Fordított németből, franciából, angolból, olaszból, de eredeti művek írásával is megpróbálkozott. „Az aranykakas“ című népdramáját, „Lázár János“ról szóló tragédiáját és a „Száz év előtt“ című alkalmi darabját a múlt század nyolevtanas-kilencevenes éveiben elő is adták a

kolozsvári színpadon. E mellett a magyar szellemi élet multját tanulmányozta, s számos kisebb cikkben és nagyobb dolgozatban tette közzé a népies versalakokra, a kuruevilág énekeire, egyik-másik régibb és újabb íróra, főleg Petőfire, meg az erdélyi játékszínre vonatkozó kutatásai eredményét. Résztvett a királyhágón-túli művelődési mozgalmak társadalmi megszervezésében is. Széles alapokon nyugvó bűvárkodása egyik szócsovéül alig harmincegy éves korában indította meg (két társával) a Petőfi-múzeumot, melynek nyolc évfolyama a nagy magyar költőt illető kutatásnak mindig nélkülözhetetlen forrása lesz. Ferenczi sokoldalúságára jellemző, hogy ugyanazon idő tájban írta meg az erdélyrészi technológiai iparmúzeum történetét is. Ez a vállalkozása hivatali állásával függött össze, amennyiben ekkor a kolozsvári állami ipari szakiskola igazgatója volt.

Munkássága főkép azóta nyert határozottabb irányt, mikor 1891-ben aránylag ifjan az Erdélyi Múzeum Egylet és a kolozsvári egyetemi könyvtár igazgatója lett. Fölmentve a középiskolai tanárkodással járó terhektől s rendelkezve egy gazdag könyvtár szellemi kincseivel, a hivatali elfoglaltságtól szabad idejében teljesen kutató szenvedélyének élihetett. Így készült el, szinte milleniumi ajándéku — az addigi irodalom és saját gyűjtése fölhasználásával — a nemzet nagy költőjének legkimerítőbb biográfiája. (*Petőfi életrajza*. 3 köt. Bp. 1896.) Fáradozásának e becses gyümölese annak idején a Kisfaludy-Társaság jutalmára is érdemesnek bizonyult s Endrődi Sándornak „Petőfi napjai“ című munkájával együtt — a magyar Tyrtaeus sorsának külső mozzanataira nézve — ma is a legtöbb irányú és legkimerítőbb felvilágosítást nyújtja.

E főműve megjelenése után Ferenczi továbbra is folytatta az erdélyi műveltség multjának föltárását. Előbb a b. Jósika Miklós működésére vonatkozó anyaggyűjtését foglalta össze egy rövidebb dolgozatban, majd a *kolozsvári nyomdászat történetét* írta meg, végül kiegészítve az erdélyi játékszínre tartozó kutatásait, egy ötszáznegyven lapra terjedő kötetben közzétette *A kolozsvári színészet és színház történetét* (1897).

Ez a munka Bayer Józsefnek tíz évvel előbb kiadott „A nemzeti játékszín története“ című kétkötetes műve mellett is számottevő alkotás. Mert bár Bayer monográfiája vázlatosan Ferencziének tárgykörét is felöleli, az utóbbi mű a témát illető teljesebb anyagánál fogva részletesebb képet nyújt, s az erdélyi

német színészet régebbi nyomairól is tájékoztat. A jó fajsúlyú könyv elsősorban a helyi érdektől sarkalt becsvágy eredménye ugyan, de a maga nemében így is nagyértékű, s Ferenczi munkái sorában Petőfi-életrajza mellett, tárgyánál fogva a legjelentősebb. Erdélyi kutatásainak emléke még a *Vásárhelyi-dalok könyv* című értékes kiadványa (1899), mely XVI—XVII. századi líránkra vonatkozó ismereteinket a költői adalékok egész sorával bővítette. E nagyarányú tudományos buzgalom elismerésül tisztelte meg a kolozsvári egyetem Ferenczit, tizennégyévi docenskedése után a rendkívüli tanári címmel és jelleggel.

A Vásárhelyi-dalokkönyv kiadásával le is zárul a fáradhatatlan tudós életének első, mondhatnók erdélyi korszaka. A századforduló évében a fővárosba, a budapesti Pázmány Péter-egyetem könyvtárának élére került, s ezzel mintha tudományos érdeklődése is új változatokat mutatna. Nem szakít ugyan teljesen az erdélyi témakörrel, de kutatásainak határai nyugat felé tolódnak és ő maga valami nemes mohósággal veti magát a nagyobb horizontú szellemi élet forgatagába. Rengeteg kisebb cikkein kívül, először is egy szakszerű műbe foglalja össze a könyvtárak berendezésére vonatkozó tanulmányait és tapasztalatait (*Könyvtártan*. 1903); majd érettebb szempontjai szerint dolgozza át b. Eötvös Józsefről szóló ifjabbkori művét, mely aztán a Történelmi Életrajzokban jelent meg.

Úgy látszik, Ferenczi egyidejűleg több nagyobb-szabású témával is foglalkozott. Így érthető meg, hogy alig egy évvel most említett könyvének megjelenése után nyomdába adhatta háromkötetes *Deák életét* (1904); melynek célja — az előszó szerint — „az eddigi irodalom és az ezenkívül felkutatathatott eredeti források alapján“ az Akadémiától még 1897-ben közzétett „pályahirdetésnek (Kívántatik D. F. élet- és jellemrajza) megfelelni“. E kortörténetileg mélytávlatú munka főértéke ugyanaz, mint a Petőfi-életrajzé: a hangyaszorgalommal egybehordott adatok bősége és pontossága. Részben ugyanezek az erényei *Csokonai*-ról és *Rimay János*-ról írt monografiáinak is, bár közülök az előbbiben a vállalkozás természete, utóbbiban a rendelkezésre álló anyag csekélyebb volta korlátozta a túlságos részletezést.

Érdemes munkássága természetesen a főváros irodalmi körei részéről is meghozta számára az erkölcsi elismerést. A Petőfi-társaság még 1897-ben, hat évvel később a Kisfaludy-tár-

saság, 1905-ben pedig a Magyar Tudományos Akadémia választotta tagjai sorába. Ezek a kitüntetések újabb ösztönt nyújtottak a cselekvés lázától hevülő tudósnak, hogy széleskörű tájékozottságát s munkabírását a közművelődés javára értékesítse. Bő alkalma nyílt erre a szabadságharc ötvenéves fordulóját követő hatalmas Petőfi-kultusz kapcsán, mikor egyik szerkesztője lett az akkoriban megindított, harminc kötetre tervezett Petőfi-könyvtárnak s a műkedvelőktől és íróktól egyaránt szívesen fogadott díszes kiállítású egyéb kiadványoknak. (Petőfi-album, P. alma-nach stb.)

Ezzel egyidejűleg vállalta a Kisfaludy-társaság Shakespeare-tárának, meg az Írók és költők című életrajzgyűjteménynek irányítását. Valamennyi kiadványcsoportot több tartalmas dolgozatával gazdagította. 1913-ban, öt más irodalombúvárral társulva, egy a Beöthy-Badics-fele „képes“ magyar irodalomtörténetre emlékeztető szerkesztett művet adott ki (Műveltség könyvtára. X. köt. Bp.), melyben először tett kísérletet a korabeli szellemi állapot, az ú. n. „élő“ irodalom összefoglaló bemutatására. A jóakarató tárgyilagossággal készült egybeállítás használhatóságát növeli a hozzacsatolt bő könyvészeti fölszerelés.

E szédítő arányú irodalomtudományi termelés mellett (melynek itt csupán főbb darabjairól esik szó) még mindig maradt annyi ideje, hogy régi kedvtelésének, a műfordításnak is áldozzon. Így történt, hogy őt a külföld szellemóriásainak világszerte ünnepezt százados fordulói sem érték készületlenül. *Shakespeare szonettjei*-nek, *Dante Vita nuova*-jának tőle származó művészi fordításai ily alkalmiság révén jutottak a könyvkedvelők asztalára. Nem lehetetlen, hogy Goethe Faust-jának kéziratban teljesen kész magyar szövegét is e célból tartogatta fiókjában.

Élete utolsó éveiben, Bornemisza Péter Elektra-jának szerencsés előkerülésével egyidejűleg a Petőfi-centennárium s az újraéledő Széchenyi-kultusz adott szárnyat soha nem szünetelő tevékenységének. Ennek köszönhető, hogy kisebb alkalmi közlésein kívül gyors egymásutánban jelentek meg a művelt közönségnek szánt, élvezetesen megírt tanulmányszerű kis Petőfi-életrajza és Széchenyi Kelet népe című röpiratának a tudományos igények szemmeltartásával sajtó alá rendezett becses kiadása.

Már e teljesnek egyáltalában nem mondható felsorolás-

ból is kitűnhetett, hogy a Ferenczit később érő tisztességek, minő a Petőfi-társaság alelnöksége, az egyetemi rendes tanári cím s legutóbb a M. T.-Akadémia főkönyvtárosává történt választása, nem méltatlannak jutottak. Ferenczi valóban igen értékes munkása volt a magyar irodalmi életnek. Mint tudós főleg a tényszerű jelenségek iránt érdeklődött ugyan, de alkalomadtán nem egy jelét mutatta a szellemi élet finomabb rezdüléseit megértő fogékonyságának is. Sokoldalúsága, világirodalmi tájékozottsága, higgadt önmérséklete, ízléssel párosult magyaros előadása, majd minden művének jellemző vonásai. Elmúlása kétségtelenül mély és iudokolt megilletődést keltett közművelődésünk igazi barátainak lelkében.

A Magyar Irodalomtörténeti Társaság, melynek a megboldogult alapításától választmányi tagja volt, s amelynek munkáját mindvégig rokonszenves érdeklődéssel támogatta, őszinte együttérzéssel gyászolja a veszteséget, mely nagynevű tagjának halálával a magyar tudományosságot érte. *V. M.*

A legújabb irodalom és az ifjúság.

Imre Sándor: A legújabb irodalom és az ifjúság. Budapest. 1927. Könyvnyomat a Hid 1927. évfolyamából.

Ez az értékes tanulmány olyan fontos irodalmi és köznevelési mozzanatokra hívja fel a figyelmet, hogy gondolatmenetét és eszméinek egy részét ismertetjük. A kiváló szerző mindenekelőtt behatóan elemzi az Ady-vita nevelési vonatkozásait. Ady Endre költészete nagy választófal az irodalmi körökben és egyebütt is; ehhez a vitához azonban, a szerző helyes észrevétele szerint, csak annak illik hozzászólnia, aki nem egyszerűen a hangulatát fejezi ki, hanem valamilyen szempontból érveket is szolgáltat, habár igaz, hogy az ilyen vitát nem az érvek ereje szokta eldönteni, hanem az, hogy a küzdőfelek közül melyiket veszi körül nagyobb tömegszemlélőnek az együttérzése.

A vita folyamán ismételten felmerült Ady és az ifjúság viszonyának kérdése. Mi a hatása az ifjúságra Ady költészetének; mi van Adyban, ami az ifjúkor érdeklődését megragadja; miképpen jelentkezik az Ady-hatás az ifjúság magatartásában, későbbi éveiben? Általában milyen viszonyban van mindegyik korszak ifjúsága az ő korszakának irodalmával. A régi irodalomból csak annyi hat az ifjúságra, amennyit az iskola közvetít és annyira hat, amennyi ereje az iskolai nevelésnek van. A legújabb irodalom és az ifjúság viszonya ellenben éppen azért kíván komoly érdeklődést, mert ezt a viszonyt nem szabályozza semmi, tehát esetlegességeken fordul meg. Az iskola a legújabb irodalommal nem foglalkozik rendszeresen s nem ügyel arra, hogy mi

jut az iskolán kívül az új irodalomból az ifjúság lelkébe. Pedig ebben a tekintetben a nevelés minden szükségletet kielégíthet, a régi és az új irodalomnak az ifjúsághoz való viszonyát is közmegegyezésre megoldhatja. Az irodalomtanítás az iskolában nem önmagáért van, hanem a nevelésnek egyik eszköze s így a nevelés rendeltetéséhez kell alkalmazkodni. A nevelésnek az a rendeltetése, hogy beleállítsa az új nemzedéket az emberiség fejlődésének menetébe, felemelje arra a pontra, amelyen a maga nemzete van s képessé tegye arra, hogy a nemzet közös munkájában résztvegyen. A fiatal lélek az irodalom kérdéseiben keresi és óhajtja, vágyva várja az eligazítást, vezetést, megnyugtatót, a jelennek megvilágítását. Az iskolának ezzel a fejlődési ténnyel kell a maga célkitűzéseit megegyeztetnie. Olyan időben, mikor az irodalmi ellentétek jóformán a közbeszéd tárgya, érthető elégedetlenség támad a tanulóban, ha éppen erről nem kap semmi tájékoztatást. Az iskolai nevelés sikere érdekében ezt az elégedetlenséget meg kell előzni, a felébredt érdeklődést bent az iskolában ki kell elégíteni. Ha az iskola nem vezeti el növendékeit a legújabb, az élő irodalomhoz s nem ad benne útmutatást, ezzel a régi irodalomról szóló tanítás hatását is bizonytalanná teszi.

„A legújabb irodalomnak az iskolában elegendő szóhozjuttatását nehezíti az a nem ritkán hallható vélemény, hogy ez nagy óvatosságot kíván, mert az iskolába való bevitel, a tantervbe való hivatalos beiktatás elismerést jelent, már pedig az élő irodalom, egyes élő írók további alakulása még bizonytalan, könnyen megbánhatjuk, ha valakinek a tantervben helyet adunk. Másik ilyen aggodalom, hogy csak értékes irodalmi műveket szabad az iskolába bevinni, az értéket azonban többféleképpen lehet elbírálni, ebből tehát könnyen egyoldalúság és pártos eljárás következhetik. Mindkét tételben sok igazság van, de ez nem akadály a annak, hogy az iskola a legújabb irodalommal is megismertesse a tanulókat, akik az iskolát elhagyva, irodalmi vezetésben többé nem részesülnek, jóllehet az irodalommal mindennap találkozhatnak.“ A régi, új és legújabb írók műveiben egyaránt lehet találni olyan olvasmányokat, melyek a szépet, jót, igazat érzékeltetik. Aminek értéke bizonytalan, az természetesen nem juthat be az olvasmányok közé, mert a tantervbe és a tankönyvekbe való beiktatás igenis megbecsülést, sőt ajánlást jelent, mert annyi, mintha azt mondanók: ezt a felfogást, ezeket a gondolatokat tedd magadévá és ne fogadd el az ezzel ellenkezőt! Világos, hogy az olvasmányok közé való beiktatás nem egyetemes fémjelzést jelent, hanem a kedvező vélemény csak a kiválasztott darabra vonatkozik. Hiszen kinek jutna eszébe, hogy pl. Petőfi bármelyik versét elemi iskolai vagy középiskolai tanuló olvasókönyvébe beletegye válogatás nélkül? De ugyan ki venné a lelkére, hogy a nem-odaválók miatt az odaválókat is kihagyja? Ugyanez az eset az új, az élő írókkal is. Az iskola nem eresztheti el tanítványait iránytű nélkül az élet tengerére, hanem megmondja mi szépet láthat, mi veszedelem fenyegeti. A VIII. osztálynak ebben a munkájában — szemben a többi osztállyal — már nem érvényesülhet a felfogás, hogy iskolai tárgyalásban csak minden tekintetben kifogástalan mű részesülhet. Itt már nem egy-egy olvasmány jótékony hatásáról van szó, hanem az önálló állásfoglalás előkészüléséről, ezért az új irodalmat olyannak kell bemutatni, amilyen: a szépet szépnek s a visszataszítót, nyeglét, üreset, piszkosat is a maga mivoltában. Az új irodalmat nem kell általánosságban sem dicsérni, sem

ócsárolni, mert van benne szép is, rút is. Így megóvjá az iskola a magára maradó ifjút a váratlan tapasztalatoktól s a zűrzavarban mégis csak megmutatja a kivezető utat.

Elhúnytak.

ALSZEGHY KALMAN (rötfalvi), a m. kir. Operaház ny. főrendezője, szül. Budapesten 1852 nov. 7-én, megh. u. o. 1927 szept. 8-án. Ő írta Mader Rezső Mályvácska c. balettjének szöveggönyvét.

BALKAY ADOLF (nemespodhrogyi) a herceg Esterházy-hitbizomány ny. jószágigazgatója (1857—1927). Vadászati író; szerkesztette a Soproni Naplót.

BANÓ JENŐ (topolylucskai és kükemezei) ny. Máv. tisztviselő, volt mexikói főkonzul, szül. Roskoványon 1855-ben, megh. Malagában 1927 aug. 2-án. Sokáig élt Mexikóban. Utalásai: *Utiképek Amerikából*. Bp., 1890. — *Mexikó és utazdom az Újvilág trópusaiban*. U. o., 1896. — *Bolyongásaim Amerikában*. U. o., 1906.

BRÜNDL KÁROLY, a parlamenti gyorsiroda titkára, megh. Budapesten 1927 márc. 13-án 43 éves korában. A Pesti Hírlap munkatársa volt.

CSERNOCH JÁNOS bibornok, Magyarország hercegprimása, szül. Szakolcán 1852 jún. 2-án, megh. Esztergomban 1927 júl. 25-én. 1901-ben országgyűlési képviselő, 1908-ban csanádi püspök, 1912-ben esztergomi érsek, 1914-ben bibornok lett. Az egyházi és politikai szónoklat terén működött.

FERENCZI ZOLTAN, c. egyet. r. tanár, a M. T. Akadémia r. tagja és főkönyvtárosa, a Petőfi-Társaság alelnöke, szül. Kolosborsán 1857 okt. 7-én, megh. Budapesten 1927 máj. 31-én. Pályáját mint polgári iskolai igazgató kezdette Kolozsvárott. 1891—1903 a kolozsvári, 1903—1925 a budapesti egyetem könyvtárának volt az igazgatója. Végül az Akadémia könyvtárának élére került. Számos irodalomtörténeti és könyvészeti cikket írt a szaklapokba. Szerkesztette 1888—96-ig Csernátóni Gyulával és Korbuly Józseffel a Petőfi-Múzeumot, Endrődi Sándorral a Petőfi-könyvtárt, egymaga a M. Shakespeare-tárt, a Költők és írók c. sorozatot, a Petőfi-almanachot s a Mindentudó Kis Lexikont. Kiadta Bornemiseza Péter Elektra-fordítását, Széchenyi: Kelet népe c. művét, a Vásárhelyi daloskönyvet, Petőfi centenárium-kiadását és több magyar író műveit a Remekírók Képes Könyvtára c. vállalatban. Mint műfordító is tevékenykedett. Irodalomtörténeti munkái: *A népies versalakok története műköltészetünkben*. Bp., 1877. — *A kurucvilág énekei*. U. o. 1880. — *Br. Eötvös József*. U. o. 1884 és új kidolgozásban u. o., 1903. (M. Tört. Életrajzok.) — *E. Kovács Gyula életrajza*. Kolozsvár, 1885. — *Petőfi ismeretlen költeményei*. U. o. 1890. — *Petőfi naplója 1848 márciusról*. U. o., 1891. — *Az erdélyi magyar játékszín kezdete*. U. o., 1892. — *Jósika Miklós élete*. U. o., 1894. — *Petőfi életrajza*. Bp., 1896. 3. kötet. (Főmunkája.) — *A kolozsvári színház története*. Kolozsvár, 1897. — *Petőfi és a nő*. Bp., 1902. — *Petőfi és az Alföld*. U. o., 1903. — *Csokonai*. U. o., 1906. (Költők és írók.) — *Petőfi és a szocializmus*. U. o., 1908. — *Szabadság, szerelem*. U. o. 1908. (Petőfi-könyvtár 6.) — *Rimay János*. U. o.

1911. (M. Tört. Életrajzok.) — *Petőfi eltűnésének irodalma*. U. o., 1911. (Petőfi-könyvtár 24.) — *A magyar irodalom története*. U. o. 1913. (Műveltség Könyvtára. Pintér Jenővel és Kardos Alberttel.) — *Petőfi és a szabadság eszméje*. U. o. 1913. — *Zrínyi és Busbequius*. U. o., 1916. — *Zrínyi jelszava*. U. o. 1921. — *Petőfi*. U. o. 1923.

GALLUS PÉTER, r. k. esperesplébános, szül. 1868 júl. 31-én, megh. Rappon, 1927 júl. 14-én. Magyar népdalokat fordított német tájsozlásra.

GARVAY ANDOR író szül. Máramaroszigeten 1875-ben, megh. Amerikában 1927 ápr. 8-án. — 1901-ben fővárosi hírlapíró lett. 1912-ben kivándorolt Amerikába, ahol előbb vasmunkás, majd farmer lett. 1919-ben a kommun végén visszatért Budapestre, de csakhamar Bécsbe s innen újból Amerikába költözött. Főbb színművei: *A pénz* (Vígshízház, 1907); *A becsstelen* (N. Színház, 1910); *Bent az erdőben* (Vígshízház, 1913). — Kötete: *Vízitők*. Dráma 1 felv. Bp. (1913).

HAVASS REZSŐ udv. tan., szföv. bizottsági tag szül. Pozsonyban 1852 jan. 17-én, megh. Budapesten 1927 ápr. 22-én. Földrajzi író volt s főleg Dalmácia visszacsatolása mellett izgatott. Egy ifj. színműve is van e tárgyról: *Fényben*. Bp., 1924.

HOLLÓ SANDOR ny. áll. tanítóképezdei tanár, takarékpénztári igazgató szül. Kiskúntélegyházán 1848 aug. 20-án, megh. Léván 1927 május 27-én. Versei a Félégyháza és Vidékében (1874). 1881-ben megalapította a Bars c. hetilapot, melyet maga szerkesztett.

INGUSZ RUDOLF hírlapíró megh. Bécsben 1927 júl. 15-én. A bécsi Proletár c. magyarnyelvű lap fel. szerkesztője volt.

JAKÓ JÁNOS (kézdiszentléleki) hírlapíró megh. Budapesten 1927 jún. 9-én 34 éves korában. A P. Hírlap, Szózat, A Nép és a M. Ujság munkatársa volt.

KATONA MÓR dr. ny. egyet. tanár szül. Szentmihályfán (Pozsony vm.) 1845 május 5-én, megh. Budapesten 1927 ápr. — 1887—90. szerkesztette a Győri Hírlapot.

KESZLER JÓZSEF hírlapíró szül. Pásztón 1846 szept. 4-én, megh. Budapesten 1927 szept. 18-án. — Mint hírlapírót 1876-ban kiküldték Párizsba, ahol 3 évig végzett történeti és filológiai tanulmányokat. Hazatérve az orsz. tanárképzőintézet tanára lett. E mellett továbbra is hivatásos újságíró maradt s főleg mint műkritikus, dramaturg és esztétikus a P. Lloyd, Magyarország és a Nagyvilág, Nemzeti Hírlap, Nemzet, M. Nemzet s alapítása óta az Ujság b. munkatársa, utóbbinak végül fel. szerkesztője volt. Munkái: *A jellem a művészetben*. Bp., 1890. — *Dante Galeottója*. U. o., 1890.

KOVACS DEZSŐ dr. tanárképzőint. tanár szül. Rábapaton 1883-ban, megh. Budapesten 1927 jún. 19-én. — Szerkesztette az Orsz. Középisk. Tanár egyesület Közlönyét. Munkája: *Beniczky Péter élete és költészete*. Bp., 1906.

KRAUSZ JAKAB dr. ny. szföv. polg. isk. tanár szül. Budapesten 1859-ben, megh. u. o. 1927 márc. 8-án. Cikkei a M. Nyelvőrben. — Minket érdeklő munkája: *Nyelvújítások történetéhez*. Bp., 1899.

KVASSAY EDE (kvassói és brogyáni) cs. és kir. kamarás, ny. min. o.-tan., a Petőfi-Társ. r. tagja szül. Pesten 1845 febr. 15-én, megh. Viszozsányban 1927 februárban. A földművelésügyi minisztériumban szolgált 1893-ig. — Versei és elbeszélései 1863 óta a Föv. Lapokban s más hírlapokban, rész-

ben Tankréd álnéven. — Eredeti és fordított színművei: Egy éji kaland; Szerlem politikája (budai népszính. 1863/4); A politika bolondjai; Az utolsó eszköz, Scribe után (Kassa, 1866); Két özvegy, Mallefile után (N. Szính. 1866); Egy nimród baklövése (1866). — Munkái: *Rövid éjek, rövid álmok*. Pest, 1864. — *Amikor ábrándozunk*. Versek. U. o., 1869. — *Tankréd lovag meséi*. Elbeszélések. U. o. 1869 (2. kiad. 1877.) — *Ahol az ember kezdődik*. Regény. U. o., 1871 (2 köt.). — *Egy világi albuma*. Rajzok. Bp., 1877 (2. kiad. 1879.) — *Megtörték egymást*. Elbeszélés. U. o. 1882. — *A vármegye szava*. Regény. U. o., 1884.

LORANDY-KAUTZ LORAND hírlapíró, megh. Pozsonyban 1927 ápr. 29. évében. A Híradó munkatársa volt.

LOVASZY MARTON hírlapíró szül. Zentán 1864 nov. 6-án, megh. Budakeszin 1927 aug. 21-én. — Előbb megyei tisztviselő volt. 1896–1918-ig hírlapíró volt, 1914 óta a Magyarország főszerkesztője. A Károlyi-forradalom idején közoktatásügyi miniszter lett. A proletárdiktatúra után Bécsbe költözött, ahol Garami Ernővel megalapította a Jövő c. lapot.

MANDOVSZKY RICHARD hírlapíró, megh. Budapesten 1927 márc. 15-én 58 éves korában. Pályáját a Temesvári Zeitungnál kezdte, azután Aradon, majd a budapesti Magyarországnál dolgozott s végül 1903-ban a N. P. Journal politikai szerkesztője lett.

MENDE BODOG (1897 óta felsőgallói) lapszerkesztő, volt orsz. képviselő szül. Jánosházán 1848 febr. 8-án, megh. Budapesten 1927 jún. 8-án. — 1868 óta hírlapíróskodott s eleinte elbeszéléseket és tárcákat is írt a bécsi Figyelőbe, a pesti Ellenőrbe s a M. Ujságba. Utóbb társadalmi, gazdasági és politikai cikkeket írt. Szerkesztette a Szombati Lapokat (1872–75), A Nép Zászlóját (1875–80), a Független Hírlapot (1878–81) s a M. Nemzetgazdát (1881-től).

MIHALY JÓZSEF dr. med., ny. f. keresk. isk. igazgató szül. Kolozsvárt 1853 május 17-én, megh. Budapesten 1927 május 15-én. Dramaturgiai és esztétikai cikkei az Egyetértésben (1882–92), Nemz. Ujságban, Életben (1895), A Hétben stb. Színműfordításai: Jules Lemaitre: A nagybácsi (N. Szính. 1896); Morton Maddison: Szegény Picadilly (U. o. 1896); Arthur W. Pinero: Aeneas papa (Vígshízh. 1898); Edmond Gondinet: Gavaut, Minard és Tsa (U. o. 1899); Georges Feydeau: A férj vadászni jár (U. o. 1899); U. a.: Pajkos férjek (U. o. 1900); J. M. Barrie: Vén leányok (N. Szính. 1904); Robert Marshall: Killickrackie herceg (U. o. 1905); Alfred Sutro: Jericho falai (Vígshízh. 1905); J. M. Barrie: A kis tisztelendő (Budai Színkör, 1906); Israel Zangwill: Mary-Anne (N. Szính. 1906); L. N. Perker: A bíboros (U. o. 1908). — Kötetben megjelent szépirodalmi fordításai: *Shakespeare-mesék*. Lamb után. Bp., 1880. — *Pry Pál megházasodott*. K. Matthews után. U. o., 1897.

PROHASZKA OTTOKAR dr. v. b. t. t., r. k. püspök, a Magyar Tud. Akad., a Sz. István Akadémia és a Kisfaludy-Társ. r. tagja, szül. Nyitrán 1858 okt. 10-én, megh. Budapesten 1927 ápr. 2-án. — A hittudományt Rómában végezte. 1884–1904-ig az esztergomi papnevelőintézet, 1904–05-ig a budapesti egyetem tanára volt. 1905-ben székesfehérvári püspök lett. 1920–22-ig nemzetgyűlési képviselő is volt. Kiváló egyházi szónok és költői szárnya-

lású filozófiai író volt. A M. Sionnak 1887—1904-ig társszerkesztője, az Esztergom c. polit. hetilapnak 1895-ben szerkesztője volt. Főművei: *Isten és a világ*. Esztergom, 1891. — *Föld és ég*. U. o., 1902. (4 kiadás.) — *A diadalmas világnézet*. U. o., 1903. (4 kiadás.) — *Modern katolicizmus*. U. o., 1904. — *Elmélkedések az evangéliumról*. U. o., 1908. — *Az intellektualizmus túlhajtásai*. Bp., 1911. — *Magasságok felé*. U. o., 1911. — *A túlvilág tornácaiban*. U. o., 1913. — *A pünkösdi lélek*. U. o., 1914. — *A háború lelke*. U. o., 1915. (2 kiadás.) — *Világosság a sötétségben*. U. o., 1916. — *A keresztifa alatt*. U. o., 1916. — *A feltámadott nyomában*. U. o., 1916. — *Konferencia beszédei*. U. o., 1922—23. (2 köt.) — *A bünbocsánat szentsége*. U. o., 1923. — *Elbeszélések és útirajzok*. U. o., 1923. (Két kiadás.) — *Prohászka-breviárium*. U. o., 1927. — *A pécsi Erzsébet Tud.-egyetem ifjúsága részére tartott konferencia-beszédei*. Pécs, 1927. — *Élővizek forrása*. Bp., 1927. (2 kiadás.) — Alneve: Pethő dr.

PURJESZ IMRE dr. hírlapíró szül. Szentesen 1887 okt. 1-én, megh. öngyilkos módon Budapesten 1927 aug. 23-án. — 1923 óta a Világ belmunkatársa, majd fel. szerkesztője volt. Írta a Szemlélődés c. rovatot.

RABAI ZSIGMOND takarékpénztári főkönyvelő, megh. Kőrmenden 1927 ápr., 67. évében. A Rábavidék társszerkesztője volt.

RÁCZ PAL hírlapíró szül. Várpalotán 1880 febr. 21-én, megh. Budapesten 1927 ápr. 11-én. — 1896 óta volt hírlapíró Szombathelyen, Szegeden, majd Budapesten. Népies elbeszélő kötetei: *Messze földről — kaszárnnyából*. Szombathely, 1904. — *Kemenesi magyarok*. Szeged, 1906.

RÓVID-VOZÁRY ERZSEBET ny. ref. tanítónőképzési tanár szül. Szatmáron 1878-ban, megh. Farmoson 1927 júl. Több cikke Arany Jánosról a Munkácsban (1908—11). Füzete: *Arany Juliska*. Bp. (Koszorú, 144. füz.)

SAGHY FERENC hírlapíró, megh. Budapesten 1927 márc., 53 éves korában. A B. Hírlapba, majd a Közp. Sajtóvállalat lapjaiba dolgozott.

SARKÁNY BELA hírlapíró szül. Zalaegerszezen 1867 okt. 6-án, megh. Budapesten 1927 márc. 23-án. Előbb Szarvason szerkesztett hetilapot, majd Budapesten a Honvéd c. lapot. 1893 óta a Magyarország munkatársa volt.

SZÉKELY EMIL (bibarcfalvi) ny. főszolgabíró szül. Andocsan 1853 nov. 21-én, megh. Zalaszántóton 1927 ápr. 27-én. — 1883—85-ig szerkesztette a Balaton c. lapot.

SZENES BELA író szül. Budapesten 1894-ben, megh. u. o. 1927 máj. Legutóbb a P. Hírlap munkatársa volt. Számos kabarédarabon kívül több vígjátékot is írt. A legutolsó: *Nem nőszülök* (1927). Munkái: *A szenes ember könyve*. Bp., 1916. — *A Kristóf-téri Kolumbusz*. Regény. U. o., 1918. — *Pest*. Tréfák. U. o., 1919. — *Csibi*. Ifj. regény. U. o., 1919. — *Vidám írások*. U. o., 1920. — *Aladár*. U. o., 1921. — *Gyurika*. U. o., 1921. — *A buta ember*. Vígj. 3 felv. U. o., 1921. — *A gazdag lány*. Vígj. 3 felv. U. o., 1921. — *A tizenegyedik parancsolat*. Regény. U. o., 1921. — *Tizenharmadikán. pénteken*. Elbeszélések. U. o., 1922. — *Kezdő Péter első könyve és más vidám írások*. U. o., 1923. — *Végállomás*. Vígj. 3 felv. U. o., 1923. — *Húsz egyfelrondos*. U. o., 1924. — *Holdvilág*. Vígj. U. o., 1924. — *A csirkefogó*. Bohózat 4 felv. U. o., 1925. — *Az alvó férj*. Vígj. 3 felv. U. o. (1926). Alneve: Szenes ember.

SZIRTES ARTUR dr. ügyvéd, megh. öngyilkosként Budapesten 1927 ápr. 14-én. Szociológiai író. Verskötetei: *Szerelem*. Bp., 1904. — *Az élet útja*. U. o., 1907.

TÓTH ERZSÉBET (törei és tótmegyeri), özv. Esty Jánosné, regényfordító, megh. Budapesten 1927 júl. 31-én. Angolból, franciából és németből számos regényt fordított magyarra, melyek kötetben is megjelentek.

VAJDA JÓZSEF hírlapíró, a M. T. I. győri fiókjának vezetője, megh. 1927 május 5-én 26 éves korában.

VARI REZSŐ gimn. tanár szül. Gayán (Ausztria) 1876-ban, megh. Budapesten 1927 aug. Teológiát és filozófiát tanult. Oklevelét 1906-ban szerzte. Kassán, majd a bpesti V. ker. gimnáziumban tanított. Mint katona Szibériában volt orosz hadifogoly. Irodalomtörténetírónak indult, de 1900 óta főleg a szépirodalmat művelte. Munkái: *Erdődi Pálffy Albert*. Bp., 1904. (Szvacssek R. néven.) — *Eva leányai*. Novellák. U. o., 1912. — *Az arany-markolatú kard*. Elbeszélések. U. o., 1919. — *Szibéria*. Regényes napló. U. o., 1920. — *A Rittmeister család*. Regény. U. o., 1924. — *Urak és gazdagok*. Regény. U. o., 1927. — Novellafordításai: *Két legenda*. Írta: Gottfried Keller. Bp., 1913. — *Háborús novellák*. Írta: Detlev v. Liliencron. U. o., 1914. Bevezetéssel kiadta Bacsfányi költeményeit. U. o., 1912. Újabbán Váry-nak írta nevét.

VARSANYI IGNÁC banktisztviselő, megh. 1927 júl., 43. évében. Szerkesztette az Esztergom és Vidékét. G. P.

Hírek.

Vörösmarty-szoba a M. T. Akadémiában. — A M. T. Akadémiában van immár szobája a Szózat halhatatlan költőjének is. 1927 június 20-án avatta föl a szobát, melyben a költő íróasztala, széke, könyvtára, kéziratai. emléktárgyai mind helyet foglalnak, Berzeviczy Albert a M. T. Akadémia elnöke.

Berzesnyi Dániel sírja. — A nagynevű ódaköltő sírja gondozott állapotban van a niklai temetőben. Ott pihen a nagy költő utolsó férfi-leszármazottja is. Unokái közül egyedül Berzesnyi Mária él. Legutóbb ő adományozott egy vitézi birtokot olyan föltétellel, hogy annak mindenkori tulajdonosa köteles gondoskodni a Berzesnyi-sírről. Megvan még Berzesnyi Dániel kuriája is, de könyvtára, kéziratai, ereklyéi eltűntek a család birtokából.

Kölcsey Ferenc sírja. — Egy lelkes magyar ember elzarándokolt Csonka-Magyarország határszélére, hogy megtekintse, vajjon miként hálálja meg a magyar nemzet Kölcsey Ferenc emlékének a Himnuszt. A csekei kálvinista temetőben gyászosan elhanyagolt sírban nyugszik a Himusz halhatatlan költője. A sírt vadszőlő-bozót lepi el, köröskörül száraz gyom van. A Kölcsey-család ma élő tagjai azért nem gondozzák megfelelő módon a sírt, mert azon az állásponton vannak, hogy Kölcsey Ferenc emlékének megbecsüléséről a nemzet volna köteles gondoskodni egy mauzóleum építésével.

Domonkos István emléke. — 1927 június havában a győrmezei Nyúl-falu községben meleg ünnepséggel leplezték le a község néhány évvel azelőtt elhunyt plébánosának, Domonkos István írónak emléktábláját. A Szent István Akadémia nevében Alszegehy Zsolt és Brisits Frigyes mondtak költői hangú beszédeket az elhunyt szépiró lakóházánál.

Gyóni Géza emléktáblája Szarvason. — A szarvasi evangélikus gimnáziumban 1927 május 25-én márványtáblát lepleztek le Gyóni Géza emlékére. Az ünnepségen résztvett az egész város. A felavató beszédet Gyökössy Endre, a Petőfi-Társaság tagja, tartotta; az emléktáblát a gimnázium nevében annak felügvelője, Melich János egyetemi tanár, vette át.

Gyóni Géza emléktáblája Gyónon. — A pestmegyei Gyón község evangélikus paplakára elhelyezték Gyóni Géza születésének emléktábláját. A leplezés ünnepére 1927 június 26-án előkelő közönség gyűlt egybe Pest megyéből és Budapestről. Beszédeket mondtak többek között: Rákosi Jenő, Lampérth Géza, Havas István.

Szinnyei József ünnepése. — A Magyar Nyelvtudományi Társaság 1927 május 27-én rendkívüli közgyűlésben ünnepelte elnökét, Szinnyei Józsefet, hetvenedik születésnapja alkalmából. A nagy nyelvtudós jubilálása a M. T. Akadémiában történt. Az ünnepség szónokai — Melich János, Gombocz Zoltán, Balogh Jenő, Bárány Gerő, Domanovszky Sándor, Horger Antal, Pápay József, Zolnai Gyula, Hóman Bálint, Ilosvay Lajos és mások — melegen méltatták Szinnyei József pályájának jelentőségét.

Kardos Albert ünnepése. — Kardos Albert tanári és írói pályájának negyvenedik évfordulóját melegen ünnepelték Debrecenben. Az érdemes igazgató és irodalomtörténétíró jubileumára barátai és tanítványai kiadták a Kardos Albert-emlékkönyvet. Az emlékkönyv értékes mozzanata marad Kardos Albert tudományos pályájának s ismertetésére legközelebb mi is rátérünk.

Az ötvenesztendő Petőfi-Társaság. — A Petőfi-Társaság ez évben ünnepelte meg fennállásának ötvenedik évfordulóját. Ez alkalmából a nacionalista lapok melegen ünnepelték, a másirányúak elkeseredten támadták a Társaságot. A társasági nagydíjakat Lampérth Géza, Lőrinczy György és Voinovich Géza nyerték. Az újonnan megválasztott tisztikarban elnök lett Pekár Gyula, a Társaság eddigi páratlan tevékenységű elnöke, alelnökök Császár Elemér és Ferenczi Zoltán, főtítkárr Lampérth Géza, titkárok Gáspár Jenő és Sas Ede, a Petőfi-ház őre Komáromi János.

Irodalmi kitüntetés Erdélyben. — Minden kommentár nélkül közöljük, hogy a gróf Bánffy Miklós és báró Kemény János vezérlete alatt álló erdélyi írói csoport a marosvécsi helikoni díjat Makkai Sándornak ítélte oda Magyar fa sorsa című Ady-vallomásaiért.

A kolozsvári magyar színház szomorú éve. — Május elején zárult a kolozsvári magyar színtársulat kilenckhónapos évadja. A kétszáz főből álló társulat nem részesült kellő támogatásban. Megesett, hogy Molnár Ferenc Liliomának előadásán csak 6300 lei volt a bevétel, holott a mindennapos tüzemköltség 41.000 lei. A színházi év alatt 406 előadást tartottak, ebből 206 esti előadást. A legtöbbször játszott darabok: Cirkuszhercegnő (23), Akácfa- virág (16), Muzsikus Ferkó (14), A Noszty-fiú (10), Játék a kastélyban (9).

Magyarországi hírlapok és folyóiratok statisztikája. — A világháborút megelőző években 2000-en felül volt a magyarországi hírlapok és folyóiratok száma. A háború alatt ez a szám visszaesett 1000-ig. 1925-ben 934 hírlap és folyóirat jelent meg Csonka-Magyarország területén, ezek közül 618 Budapesten és 316 vidéken. A napilapok száma 72 volt, a hetilapoké 273, a többi egy hétnél nagyobb időközökben jelent meg. Az összes magyarországi hírlapok és folyóiratok 97 százaléka volt magyarnyelvű.

Új könyvek.

Verses kötetek.

- Fodor József: Lihegő erdők. Bp. 156 l. Athenaeum.
 Kisléghy Kálmán: Hódolat. Bp. 1927. 48 l.
 Marconnay Tibor: Kacagva tört ki a faun a pagonyból. Bp. 1927. 68 l.
 Radó Antal: Magyar sirámok és egyéb költemények. Bp. 192 l. Lampel.
 Szamolányi Gyula: Harangjáték. Szekszárd. 80 l.
 Szász Károly: A szabadfalvi pap leánya. Verses regény. Bp. 1927. 154 l.
 Franklin.
 Tichy Kálmán: A négy évszak. Berlin. 1927. 272 l. Voggenreiter.
 Ifj. Wlassics Gyula: Régi fiók. Bp. 96 l. Genius.

Elbeszélő kötetek.

- Babits Mihály: Halál fiai. Bp. 696 l. Athenaeum.
 Dormándi László: Súlyommadár. Balassa Bálint regénye. Bp. 1927. 432 l.
 Pantheon.
 Farkas Jenő: Sötét az ég. Bp. 246 l. Légrády.
 Komáromi János: Hat vőlegény. Bp. 190 l.
 Kőrös Andor: Forgószél. Bp. 480 l. Genius.
 Lelkes Nándor József: A multak avarján. Bp. 1927. 130 l.
 Móricz Zsigmond: Baleset. Bp. 1927. 252 l. Athenaeum.
 Szomory Dezső: Levelek egy barátnőmhöz. Bp. 248 l. Athenaeum.
 Töl József: Jön a hajó. Csongrád. 1927. 70 l.

Szindarabok.

- Bodnár Gyula: Csobáncz. Bp. 1927. 48 l.
 Hatvany Lili: En garde! Bp. 102 l. Athenaeum.
 Három egyfelvonásos ifjúsági és műkedvelői előadásra.
 Lampérth Géza: Mind hazajönnék. Pásztor József: A tölgyfa. Kozma
 Imre: Lesz katonafiam. Bp. 1927. 64 l. Hazafias Színpad III. sorozat.
 Karinthy Frigyes: Színház. Bp. 324 l. Athenaeum.

Fordítások.

- Ferdinand Brunetiére válogatott kritikai tanulmányai. Ford.: Gulyás Pál.
 Bp. 160 l. Franklin.
 Homerosi Békaegérharc. Ford.: Juhász László. Szeged, 1927. 20 l. Egyetemi
 Nyomda.
 Maurice Paléologue: A cár országa a nagy háborúban. Ford.: Fóti J. Lajos
 és Révay József. Három kötet. Bp. 1070 l. Genius.
 H. G. Wells: A művészetek fejlődése. Ford.: Kiss Dezső. Bp. 1927. 280 l.
 Genius.

Inhalt der selbständigen Mitteilungen. (Jahrgang 1927, Heft 1—6.)

Eugen Futó: Franz Herczeg. Diese ist die erste gründliche Bearbeitung der schriftstellerischen Laufbahn Franz Herczogs, des grössten ungarischen Schriftstellers der Gegenwart. Der Verfasser berichtet über die Geschichte des Auftretens, ferner über die ersten Erfolge und Früchte der schriftstellerischen Tätigkeit obigen Dichters. (1886—1895: Fenn és lenn, Mutamur, A Gyurkovics-lányok, A dolovai nábob leánya, Simon Zsuzsa, Napnyugati mesék, A három testőr, A Gyurkovics-fiúk.) Nachher schildert er den Zeitabschnitt von Franz Herczegs künstlerischem Emporsteigen. (Szabolcs házassága, Oeskai brigádéros. Pogányok, Balatoni rege, Bizáné, Szelek szárnyán.) Im folgenden Abschnitt ist seine Tätigkeit bis zum Weltkriege behandelt. (1906—1914: Lélekablás. Éva boszorkány, Alomország.) Eugen Futó stellt fest, dass eine bedeutende Anzahl von den Herczegschen Novellen und Romanen den Höhepunkt eines weltliterarischen Wertes erreichen. — Julius Baros: Die verlorenen Gedichte des Barons Joseph Eötvös. Er macht auf jenen Umstand aufmerksam, dass zahlreiche Gedichte von Eötvös, dem hervorragenden Romandichter, schon als Handschrift in Verlust geraten sind. — Julius Vizota: Karikaturen über Széchenyi aus dem Jahre 1843. Die Anhänger Ludwig Kossuths streuten in den 40-er Jahren des vorigen Jahrhunderts humoristische Zeichnungen über den grossen politischen Reformator Ungarns, den Grafen Stephan Széchenyi, unter das Publikum aus. — Stephan Harsányi: Die unbekanntenen Briefe Franz Kazinczys. Der zweiundzwanzigste Band von Kazinczys, des grossen ungarischen Sprach-erneuerers, Briefwechsel wird kürzlich den Druck verlassen. Der Band wird von seinem Herausgeber vorhergehend bekannt gemacht. — Ludwig Dézsi: Über ein Gedicht Franz Töke-s. Der Verfasser berichtet über Spira históriája, welche von dem ungarischen Dichter Franz Töke im XVI. Jahrhundert geschrieben wurde. Der ungarische Dichter bearbeitet in seinem Gedichte eine italienische Geschichte. — Zsolt Alszeghy: Zusammenfassende Bücherschau. Der Verfasser liefert über die jüngst erschienenen belletristischen und literaturgeschichtlichen Werke einen ausführlichen Bericht. (Gedichte von Ladislaus Mécs, Dominik Gyallays Roman: Vaskenyéren, Nikolaus Surányis Roman: A szörnyeteg, Joseph Bartókys Novellen: Forgács, die wissenschaftliche Laufbahn des Universitätsprofessors Ludwig Dézsi, Julius Varghas Gedichte, Irene Gulácsis Roman: Fekete völgyének, Mihael Babits Roman: Halál fia.) — Ausserdem zahlreiche kürzere Kritiken über belletristische und literaturgeschichtliche Arbeiten, mehrere Artikel mit literaturwissenschaftlichen Beziehungen aus Zeitschriften und Zeitungen, kurze Biographien verstorbener ungarischer Schriftsteller, Verzeichnis neu erschienener Bücher und schliesslich Berichte über die Tätigkeit der Ungarischen Gesellschaft für Literaturgeschichte.

Felelős szerkesztő és felelős kiadó: Pintér Jenő. Budapest I, Attila-utca 1. Kir. Magy. Egyetemi Nyomda. Budapest, 1577—1927. (Dr. Czákó Elemér.)